

УДК 355.233

ВИЗНАЧЕННЯ ПСИХІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ВИШІВ

Валентина ЛЯШЕНКО¹, Тетяна СОЛЯНИК¹,
Валентина ТУМАНОВА¹, Інна ФІРАНСЬКА²¹Київський університет ім. Бориса Грінченка, м. Київ, Україна,²Коледж морського і річкового флоту

Державного університету інфраструктури та технологій, м. Київ, Україна,

e-mail: v.liashenko@kubg.edu.ua

Анотація. *Мета* – визначити відмінності психологічних особливостей студентів закладів вищої освіти (юнаків та дівчат). *Матеріал та методи.* У дослідженні застосовувано бесіду та психодіагностичне тестування. Віковий діапазон досліджуваних 18–20 років, кількість – 29 осіб. *Результат.* Розглянуто психологічні особливості особистості студентів вишів (юнаків та дівчат). Досліджено особистісні прояви індивідуальних особливостей психічних якостей та темпераменту у юнаків та дівчат. Визначено суттєві відмінності у прояві особистісних якостей агресивності та ригідності. У юнаків більш виражена агресивність, впевненість у собі, низький нейротизм та екстраверсія, у дівчат – підвищений рівень нейротизму, ригідності та здебільшого інтроверсія. У студентів-юнаків найвищі показники впевненості (10,3 бала) та агресивності (12 балів), у дівчаток, студенток другого курсу, найвищі показники тривожності (11,3 бала) та нейротизму (10,1 бала).

Ключові слова: тривожність, екстраверсія, нейротизм, інтроверсія.ОПРЕДЕЛЕНИЕ ПСИХИЧЕСКИХ
ОСОБЕННОСТЕЙ СТУДЕНТОВ ВУЗОВВалентина ЛЯШЕНКО¹,
Татьяна СОЛЯНИК¹,
Валентина ТУМАНОВА¹,
Инна ФИРАНСКАЯ²¹Київський університет

ім. Бориса Грінченка, г. Київ, Україна,

²Коледж морського і річкового флоту

Государственного университета

инфраструктуры и технологий, г. Киев,

Украина, e-mail: v.liashenko@kubg.edu.ua

Аннотация. *Цель* – определить различия психологических особенностей студентов (юношей и девушек). *Материал и методы.* В исследовании использовалась беседа и психодиагностическое тестирование. Возрастной диапазон исследуемых 18–20 лет, количество – 29 человек. *Результаты.* Рассмотрены психологические особенности личности студентов (юношей и девушек). Исследованы личностные проявления индивидуальных особенностей психических качеств и темперамента у юношей и девушек. Определены существенные различия в проявлении личностных качеств агрессивности и ригидности. У юношей более выражена агрессивность, уверенность в себе, низкий уровень нейротизма и экстравертированность, а у девушек, повышенный уровень нейротизма, ригидность и склонность к интроверсии. У студентов-юношей высокие показатели уверенности (10,3 балла) и агрессивности (12 баллов), у девушек, студенток второго курса, высокие показатели тревожности (11,3 балла) и нейротизма (10,1 балла).

Ключевые слова: тревожность, экстраверсия, нейротизм, интроверсия.DETERMINATION OF PSYCHOLOGICAL
FEATURES OF STUDENTS IN HIGHER
EDUCATION INSTITUTIONSValentyna LYASHENKO¹,
Tetyana SOLYANYK¹,
Valentyna TUMANOVA¹, Inna FIRANSKA²¹Borys Grinchenko Kyiv University,

Kyiv, Ukraine,

²College of Marine and River Fleet in Kyiv State

Academy of Water Transport, Kyiv, Ukraine,

e-mail: v.liashenko@kubg.edu.ua

Abstract. *Aim* – determine the differences in psychological characteristics of students (boys and girls). *Material and methods.* The study used interview and psychodiagnostic testing. The studied age range 18–20 years, the number of 29 persons. *Result.* Examined the psychological characteristics of the students (boys and girls). Investigated personal feature of the individual characteristics of mental qualities and temperament of boys and girls. Determined significant differences in the manifestation of personal qualities of aggressiveness and rigidity. Young men are more pronounced aggressiveness, self-confidence, low neuroticism and extraversion, and the girls, an increased level of neuroticism, rigidity and in most introversion. Students of boy's high confidence (10.3 points) and aggressiveness (12 points), girls, second-year students of high rates of anxiety (11.3 points) and neuroticism (10.1 points).

Keywords: anxiety, extroversion, neuroticism, introversion.

Постановка проблеми. Психічний розвиток у студентському віці є особливим періодом інтенсивної соціалізації людини, розвитку вищих психічних функцій, становлення усїєї інтелектуальної системи й особистості в цілому [6]. Разом з тим психологічний зміст юності пов'язаний із розвитком самосвідомості, розв'язанням завдань професійного самовизначення і початком дорослого життя. За даними авторів [3, 12], розвиток особистості студента під час навчання в закладах вищої освіти (ЗВО) на різних курсах має свою специфіку. Зокрема, у студентів другого курсу навчання спостерігається період найбільш напруженої навчальної діяльності, до якого належать усі форми навчання й виховання. Студенти отримують загальну підготовку, формуються їхні широкі культурні запити й потреби, процес адаптації до середовища ЗВО майже завершений і з'являються сформовані думки щодо подальшого дорослого життя, тому визначення психологічних особливостей студентів та їх спрямованість є суттєвою та необхідною для продуктивної роботи у виші [1, 8].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На цьому етапі розвитку суспільства гендерна поведінка молоді дещо змінюється, чого ще 10–20 років тому не спостерігалось. Серед змін – висока емоційна збудливість, агресивність та фемінна поведінка у хлопців і маскуліна в дівчат [14]. Юнаки та дівчата, починаючи з підліткового віку, мають уявлення про спрямованість особистісного життя та способи прийняття рішень для досягнень своєї мети. Це, зі свого боку, безпосередньо пов'язано з віковими особливостями юнацького віку. Автори [5, 13] зазначають, що найважливіший психологічний процес юнацького віку – становлення самосвідомості, стійкого образу своєї особистості, Я-концепції, формування самовизначення. Зокрема, цей вік є періодом інтенсивного формування системи ціннісних орієнтацій, що впливає на становлення характеру й розвиток особистості в цілому.

Згідно з дослідженнями, характерними для цього віку є висока динамічність емоцій, а також швидка і часто різка заміна одних переживань іншими, часом протилежними: радість успіху, захоплення, замилювання миттєво змінюється на розчарування, прикрість та знову надії тощо [8, 14]. Зміна навколишнього середовища, комфортних умов, сфери спілкування й ритму життя, підвищення вимог до самостійності й відповідальності, підвищені розумові навантаження викликають хронічне емоційне напруження та тривожний стан, провокуючи зниження соціально-психологічної адаптації, що негативно впливає на найповніший особистісний розвиток і психічне здоров'я у процесі професійного становлення. Тому в цій статті ми зупинимося на вивченні психологічного аспекту особистості студентів.

Мета дослідження – визначити відмінності психологічних особливостей студентів ЗВО (юнаків та дівчат).

Матеріал і методи дослідження. Дослідження проводилося на базі Київського університету ім. Бориса Грінченка. У дослідженні брали участь студенти другого курсу, які дали згоду на проведення психологічного тестування. Віковий діапазон досліджуваних студентів 18–20 років. Кількість – 29 осіб (14 юнаків та 15 дівчат). Застосовано такі методики: тест на визначення впевненості в собі, який розробив В. Г. Ромек [11], методика діагностики самооцінки психічних станів, розроблена Г. Айзенком [10], та особистісний опитувальник Г. Айзенка на визначення типу темпераменту з урахуванням екстраверсії – нейротизму [8]. Результати було проаналізовано вручну відповідно до ключа. Для визначення статистичної значущості відмінностей середніх величин використано t-критерій Ст'юдента та граничні значення для визначення рівня значущості відмінності середніх величин, де вказано співвідношення кількості учасників дослідження та рівень значущості (p), при якому дані є достовірними (Statistika-6, SPSS – 12.0). На основі процентних показників складено порівняльний графік психологічних особливостей особистості студентів ЗВО.

Результати дослідження та їх обговорення. У результаті дослідження проведеного для визначення психологічних особливостей студентів ЗВО, ми отримали такі результати: рівень впевненості в собі у юнаків (10,3 бала) вищий, аніж у дівчат (8,2 бала). Розглядаючи впевненість у собі як переживання людиною своїх можливостей, адекватних тим завданням, які перед нею постають у житті і тим, які вона ставить перед собою сама [3], маємо зазначи-

ти, що юнаки вважають себе більш впевненими в досягненні своїх завдань у майбутньому. До того ж впевненість часто ґрунтується на самооцінці особистості та прояві вольових якостей, які зазвичай теж більше спостерігаються у юнаків, аніж у дівчат (рис. 1).

Невелика різниця є в показниках тривожності, але як у юнаків, так у дівчат, студентів ЗВО, вона відповідає середньому рівневі. Психологи відзначають, що навчання завжди супроводжується підвищеною тривожністю. Середній рівень тривожності може активізувати навчання та зробити його ефективнішим, оскільки тривожність є чинником мобілізації уваги, пам'яті, інтелектуальних здібностей.

Показники екстраверсії у хлопців відповідають 13 балам та свідчать про схильність до екстраверсії, товариськість і спрямованість індивідуальності досліджуваних студентів ззовні, вони мають багато знайомих та необхідність у міжособистісних контактах. Хлопці є імпульсивнішими, запальними, а також оптимістичними, вони постійно знаходять привід для веселощів, їм необхідні рух та дія. За даними деяких авторів [5], особи з вираженою екстраверсією мають тенденцію до агресивності, що, до речі, підтверджують і наші дослідженнями.

У дівчат (10,8 бала) спостерігається схильність до інтроверсії, почуття та емоції вони суворіше контролюють, не схильні до ризикованих вчинків та більш відповідальні.

Найвища різниця спостерігається при порівнянні показників агресивності та ригідності. Агресивність набагато вища у студентів-юнаків (12 балів) що, зі свого боку, характеризується підвищеною емоційністю і призводить до проявів неадекватної поведінки, яка згодом є однією із причин низької успішності. У дівчат агресивність – 5,4 бала, що свідчить про її низький рівень.

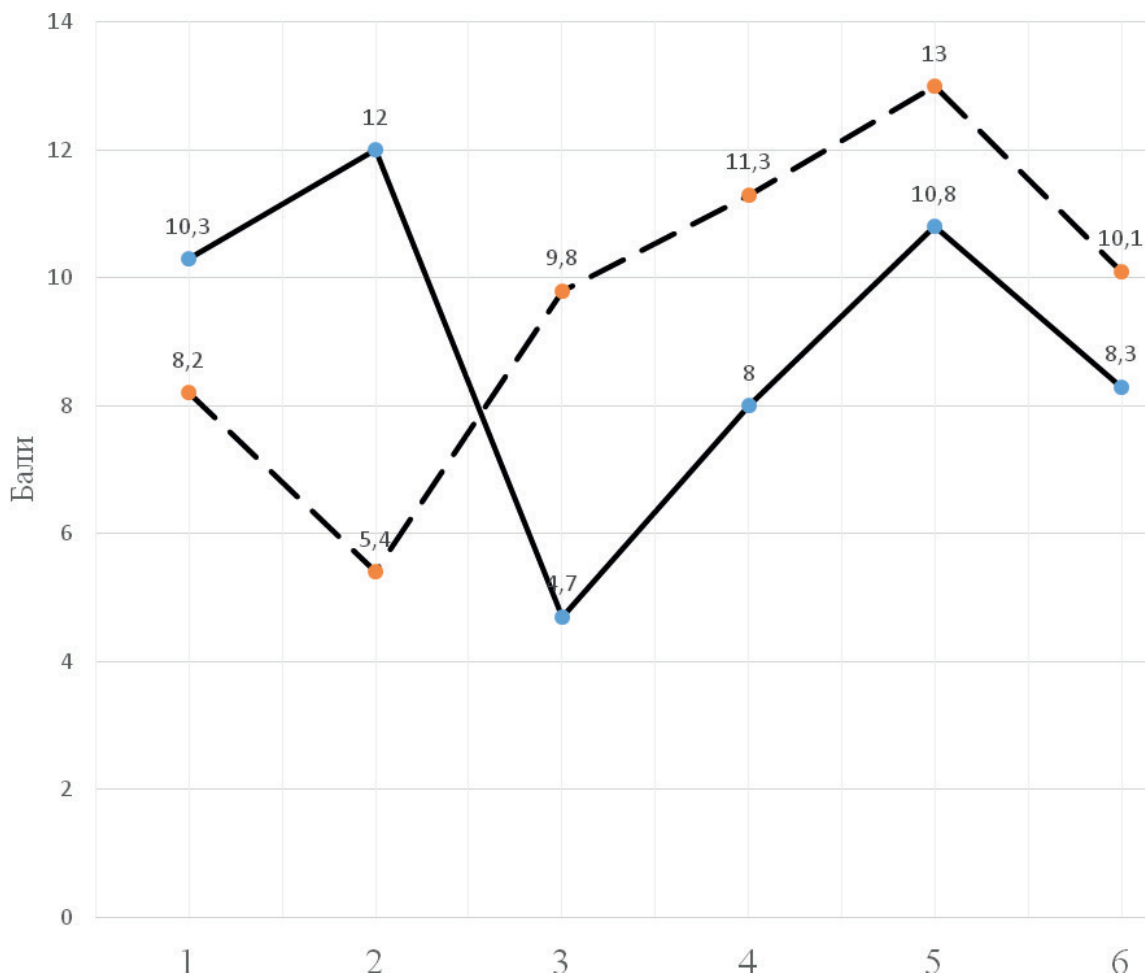

Рис. 1. Психологічні особливості студентів (юнаки та дівчата):

- 1 – упевненість у собі; 2 – агресивність; 3 – ригідність;
4 – тривожність; 5 – екстраверсія; 6 – нейротизм

Схильність дівчат до ураженості своїх почуттів, таких як любов, дружні стосунки, а також наявність таких особистісних якостей, як поміркованість, толерантність, завбачливість, безконфліктність, високий самоконтроль не спонукають до прояву агресії. До того ж одним із основних чинників набуття особистістю підвищеної агресивності вважаються недоліки сімейного виховання, спостереження за моделями агресивної поведінки інших у реальному житті, на кіно- і телеекранах чи комп'ютерних іграх, в які зазвичай більше грають юнаки.

Щодо ригідності, то психологічна ригідність, або ригідність мислення, передбачає неможливість або труднощі у пристосуванні до несподівано змінених умов навколишнього середовища людини. Схожий тип поведінки є стійкою характерною особливістю особистості і значно зменшує шанси на адаптацію в незвичних або екстремальних для людини умовах [4]. За нашими даними, у юнаків (4,7 бала) ригідність нижча, аніж у дівчат (9,8 бала). Це цілком закономірно, оскільки дівчата більш схильні до надмірної вразливості, та емоційності та впертості, потребують підтримки.

Ще одна якість, яку ми досліджували, – це нейротизм, який характеризує емоційну стійкість або нестійкість (емоційна стабільність або нестабільність), та, за деякими даними, пов'язаний з показниками лабільності нервової системи [9]. Емоційна стійкість – риса, що виражає збереження організованої поведінки, ситуативної цілеспрямованості у звичайних і стресових ситуаціях, характеризується зрілістю, відмінною адаптацією, відсутністю великої напруженості та занепокоєння, а також схильністю до лідерства і товариськості.

Підвищений рівень нейротизму виражається в надзвичайній нервовості, нестійкості, поганій адаптації, схильності до швидкої зміни настроїв (лабільності), почутті провини та занепокоєння, заклопотаності, депресивних реакціях, неуважності уваги, нестійкості в стресових ситуаціях, вираженої чутливості, вразливості, схильності до дратівливості. За даними наших досліджень дівчата мають середній бал (10,1), що відповідає середньому рівневі нейротизму, а юнаки – 8,3 бала, що відповідає низькому рівневі нейротизму.

Висновки. Таким чином, характеризуючи психологічні особливості студентів закладів вищої освіти необхідно зазначити відмінності у юнаків та дівчат стосовно деяких аспектів. У дівчат спостерігається схильність до підвищеної тривожності, вразливості, нейротизм, у юнаків – підвищена емоційність, агресія, упевненість у собі та низька ригідність, вони ефективніше пристосовуються до змін навколишнього середовища та підлаштовуються до обставин, на відміну від дівчат, які частіше відчують труднощі при необхідності зміни стереотипів поведінки та повільніше реагують на зовнішні подразники.

Перспективи подальших досліджень передбачають подальше дослідження психологічної сфери особистості студентів, розроблення практичних рекомендацій щодо корекції тривожності та їх упровадження в навчальний процес.

Список літератури

1. Берн Ш. Гендерная психология / Ш. Берн. – Санкт-Петербург : Прайм-Еврознак, – 2006. – 320 с.
2. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. В. Безпалько. – Київ : Центр учбової літератури. – 2009. – 208 с.
3. Бондарева С. В. Гендерные различия проявления тревожности у студентов-иностранцев / Бондарева С. В. // Личность, семья и общество: вопросы педагогики и психологии : сб. ст. XXXVIII Междунар. науч.-практ. конф. – Новосибирск : СибАК, 2014. – № 3(38). – С. 45–48.
4. Бохонкова Ю. О. Особистісні чинники соціально-психологічної адаптації першокурсників до умов вищих навчальних закладів: дис ... канд. психол. наук : 19.00.05 / Ю. О. Бохонкова. – Луганськ, 2005. – 207 с.
5. Кириленко Т. Психологія: емоційна сфера особистості : навч. посіб. / Т. Кириленко. – Київ : Либідь, 2007. – 256 с.
6. Кузнецова О. В. Реакции на фрустрацию в условиях рассогласования ситуативной и личностной тревожности у юношей и девушек, профессионально занимающихся спортом

/ О. В. Кузнецова // Психология психических состояний т. Всерос. науч.-практ. конф. – Казань, 2008. – С. 341–344.

7. *Ляшенко В. М.* Фізичне виховання студентів спеціальної медичної групи / В. Ляшенко, В. Туманова, Т. Мариськіна // Фізична культура і здоров'я людини: історія, сьогодення, майбутнє (до 100-річчя першого київського диплома вчителя фізичної культури) : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. – Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка. – С. 154–161.

8. *Мельничук І.* Генеза емоційних особливостей у дітей різного віку та статі : автореф. дис. ... канд. психол. наук / І. Мельничук. – Харків, 2003. – 15 с.

9. Практикум по общей, экспериментальной и прикладной психологии : под общ. ред. А. А. Крылова, С. А. Маничева. – Санкт-Петербург : Питер, 2003. – 560 с.

10. Психологический словарь / авт.-сост. В. Н. Копорулина, М. Н. Смирнова, Н. О. Гордеева, Л. М. Балабанова ; под общ. ред. Ю. Л. Неймера. – Ростов-на-Дону : Феникс. – 2003. – 640 с.

11. *Райгородский Д. Я.* Практическая психодиагностика. Методики и тесты : учебное пособие / Д. Я. Райгородский. – Самара : Бахрах, 1998. – 672 с.

12. *Ромек В. Г.* Тренинг уверенности в межличностных отношениях / В. Г. Ромек. – Санкт-Петербург : Речь. – 2003. – 175 с.

13. *Санникова О.* Феноменология личности: избранные психологические труды / О. Санникова. – Одесса : СМІЛ. – 2003. – 256 с.

14. *Хорни К.* Невротическая личность нашего времени: самоанализ / К. Хорни / пер. с англ. – Москва : Айрис-Пресс. – 2004. – 464 с.

Стаття надійшла до редколегії 3.08.2017

Прийнята до друку 31.08.2017

Підписана до друку 31.08.2017